

Meri võib purjetajale olla ohtlik vastane

Kevadel algab tuhandetele kaaskodanikele kauaoodatud aeg – kes põrutab maale, kes merele.

Ain Kallis

klimatoloog

“Mis maarotid sest teavad, mis purjetajad merel näevad” – nii võiks kõlada Pühalepa kandi vanasõna parafras. Õige see ju on, sest neid, kes kindla maa vee peal hulpimise vastu vahetavad, ei ole just väga palju.

“Meri näitas, et võib olla surmatoov vaenlane, ja et need, kes lõbujanust merele lähevad, peavad teadma, et võivad silmitsi sattuda suurima ohuga” – nõnda lõpeb liri merel korraldatava Fastneti purjeregati aruanne 1979. aastal.

Augusti keskel toimunud sõidus startinud 303 jahist katkestas 69, uppus aga 25. Kuni 11palliseks paisunud marus hukkus 15 võistlejat ja kolm päästjat (aegade ohvriterohkeim regatt!).

Ühe jahi kapten, Briti ekspeaminister Edward Heath nentis, et taolist kogemust ei taha ta enam kunagi saada – lainevallid näisid Doveri kaljude kõrgused! (Lainete tegelikuks kõrguseks hindas uurimiskomisjoni 13–14 meetrit.)

Muide, tolle regati võitis Ted Turneri, telekompanii CNN omaniku juhitud jaht.

Juhtunust võeti õppust: vähendati jahtide arvu, alused pidid edaspidi olema varustatud raadiosaatjatega, osaleda said vaid kogenud purjetajad. Enam arvestati ka ilmaga: 2005. aasta regatt lükati prognoosi tõttu 25 tunni võrra edasi, esimest korda Fastneti ajaloo. (Muide, 271 jahist lõpetas sel korral 64.)

Kummuli maakera kuklapoolel

Jõuluajal möödus 28 aastat veel ühest traagiliselt lõppenud kuulsast purjetamisvõistlusest, Sydney–Hobarti purjeregatist. Esimesel korral 1945. aasta lõpul asus Austraalia suurimast linnast 630 meremiili (1170 km) pikkusele retkele Tasmaania suunas vaid üheksa jahti. Nüüd on aga regatt kujunenud üheks prestiižikamaks suurtele ookeanijahtidele.

Lähemalt sellest kurva kuulsuse omandanud regatist. Teisel jõulupühal startis merele 115 jahti. Maadelnud neli-viis päeva “mägisel merel” (osaleja võrdlus) orkaani tugevuseks paisunud tuultega, jõudis neist Tasmaaniale vaid 44. Katkestas 66 meeskonda, hukkus (ainult) kuus võistlejat – tänu Austraalia ajaloo suurimale päästeoperatsioonile, kus osales 35 lennukit ja 27 sõjalaeva.

Katastroofi uurimine kestis tervelt kaks aastat. Raportis süüdistati korraldajaid (osa jahte ei olnud küllalt tugevad, võistlejad kogenematud, ei arvestatud ilmaoludega jne).

Eriti ohtlik on sõit äikesega, kui “pagi pörutab purjedesse nagu sepahaamriga”. Sama kehtib ka Väinamere kohta, üldse madalikerohkete vete kohta – isegi eespool mainitud Fastneti regatt olevat ohurikas samal põhjusel.

Austraalia ilmateenistusele heideti ette, et sünoptilised telegrammid olid võistlejatele liiga keerulised, poldud prognoositud maksimaalseid lainekõrgusi avamerel ega puhangulist tuulekiirust. Meteoroloogid väitsid aga, et väga tugeva tormi hoiatus oli antud mitmel korral, viimane veel neli tundi enne starti.

Ka maarotid tahavad seilata

Tänase loo kirjutamise mõte tekkis, kui lugesin Tartu Kalevi jahtklubi 60. sünnipäevaks 2013. aastal ilmunud raamatut.

Kuigi tunnen paljusid selle klubi liikmeid, olid nende kirjeldused nii võistlustest kui retkedest kodu- ja välisvetes haaravad.

Tuuled ja laineolud Eesti järvedel teevad purjetamise vahel keeruliseks: “Vörtsjärvel on tuul sisemaale omaselt ebastabiilne ning puhanguiline. Madalast veest tulenevalt on sealne laine lühike ja terav. /.../ Üle 10 m/s puhuva tuule korral on purjetamisolud järvel üsna karmid – seda on tunnistanud ka mitmed ohtra merekogemusega purjetajad.”

Eriti ohtlik on sõit äikesega, kui “pagi pörutab purjedesse nagu sepahaamriga”. Sama kehtib ka Väinamere kohta, üldse madalikerohkete vete kohta – isegi eespool mainitud Fastneti regatt olevat ohurikas samal põhjusel.

Sestap annabki meie ilmateenistus tormihoiatusi juba 15 m/s löötsuva tuule puhangute korral. Tõelisest tormist, kui tuul püsivalt ületab 21 m/s, jääb ju lugu kaugemale.

Mis siis ikkagi kisub vete peale? Alo Raudik: “Purjekal olles tekib ajale teine mõõde. See oleneb loomulikult mõningal määral ka ilmast /.../ Unistamiseks on aga purjedealune kindlasti üks parimaid paiku.”